

Manifest o knjižničnoj statistici

Uvod

Nastanak ovog dokumenta potaknula je tadašnja IFLA-ina predsjednica Claudia Lux, na sastanku Sekcije za knjižničnu statistiku u Montrealu (u kolovozu 2008. godine). Željelo se potaknuti sastavljanje službenog dokumenta o važnosti knjižnične statistike, budući da ona svjedoči o vrijednosti koju knjižnice pružaju svojim korisnicima i društvu u cjelini. Statistički su podaci nezamjenjivi u upravljanju knjižničnim procesima, ali i više od toga. Kada se prezentiraju donositeljima političkih odluka, kreatorima knjižnične politike, financijerima ili široj javnosti, statistički podaci mogu utjecati na strateško planiranje, a istovremeno mogu stvoriti i održati povjerenje u knjižnice.

Manifest o knjižničnoj statistici

„Knjižnice i informacijske službe društvu služe na način da čuvaju povijest, pospješuju razvoj, omogućavaju obrazovanje i istraživački rad te podupiru međunarodno razumijevanje i opće dobro zajednice.“ (Alex Byrne 2005)

Knjižnična statistika: podaci su važni

Kvantitativni i kvalitativni podaci o knjižničnim uslugama, njihovom korištenju i korisnicima nužni su za otkrivanje i potvrdu izvanredne vrijednosti knjižnica.

Budući da informativna vrijednost takve statistike ovisi o njezinom opsegu i brzini prikupljanja, neophodno je sudjelovanje svih knjižnica u zemlji.

Knjižnična je statistika neophodna za učinkovito upravljanje knjižnicama, ali još je važnija za promoviranje knjižničnih službi različitim zainteresiranim dionicima: kreatorima knjižnične politike i financijerima, upravi i djelatnicima knjižnica, stvarnim i potencijalnim korisnicima, medijima i društvu u cjelini. U slučaju kad je statistika usmjerena prema kreatorima politike, upravi knjižnice ili financijerima, ona postaje nužna za donošenje odluka o uslugama i budućem stratejskom planiranju.

Knjižnična statistika može otkriti bogatstvo građe, skrivenih priča o uspjesima o osiguravanju pristupa relevantnim informacijama za različite skupine stanovništva.

Manifest o knjižničnoj statistici

Što pokazuje knjižnična statistika

Mjereći *uložena sredstva*¹ (resursi koji uključuju prostore i opremu, djelatnike i zbirke), knjižnična je statistika dokaz o angažmanu političke vlasti i tijela nadležnih za knjižnične usluge.

Brojeći *izlazne proizvode*², korištenje tradicionalnih i novih elektroničkih zbirki i usluga, knjižnice pokazuju da su njihove usluge primjerene potrebama populacije koju opslužuju. Usporedba uloženi sredstava i izlaznih proizvoda pokazuje uspjevaju li knjižnice organizirati svoje službe na učinkovit način.

Podaci o korištenju i prihvaćanju knjižničnih usluga mogu biti pokazatelji *krajnjih učinaka*³ knjižnice na populaciju koju opslužuje. Ti će učinci (na pismenost, vještine pretraživanja informacija, uspjeh u obrazovanju ili društvenu uključenost) biti vidljiviji tamo gdje se statističkim podacima pridruže kvalitativni podaci dobiveni istraživanjem korisnika.

Knjižnice su na sebe preuzele nove odgovornosti u promjenjivom informacijskom svijetu; one sad trebaju nove statističke podatke za upravljanje i promociju tih novih zadaća.

Kvaliteta knjižnične statistike

Točni, pouzdani i usporedivi podaci ključni su za vrijednost i korisnost knjižnične statistike. Kvaliteta nacionalne, a na temelju nje i međunarodne, knjižnične statistike ovisi o točnom i pravovremenom slanju podataka svake knjižnice te na pažljivom uređivanju tih podataka da bi se otkrile eventualne pogreške i nesporazumi. Važno je koristiti iste definicije i metode prikupljanja podataka ako se želi postići usporedivost rezultata na razini regije ili čitave zemlje.

Nisu sve knjižnice pod nadležnošću istih tijela. Većina knjižnica nalazi se u nadležnosti određenih organizacija (primjerice sveučilišta, tvrtke) ili su u nadležnosti lokalnih zajednica. Za poslanje, funkcioniranje ili pravnu legislativu knjižnica mogu biti odgovorne i neke druge organizacije. Zbog toga se različite institucije i organizacije s različitim ciljevima i zadaćama mogu osjetiti pozvanima da prikupljaju podatke o knjižnicama pod njihovom ingerencijom.

¹ input

² output

³ outcomes

Manifest o knjižničnoj statistici

Prikupljanje podataka uvijek će započeti u pojedinačnoj knjižnici, ali cilj treba biti objedinjavanje podataka na regionalnoj i nacionalnoj razini. Knjižnice stoga moraju surađivati i organizirati se u regionalnu i nacionalnu mrežu prikupljanja knjižnične statistike s ciljem osiguravanja učinkovitog funkcioniranja nacionalnog knjižničkog sustava.

Ogledni upitnik

S obzirom na raznolikost u odgovornosti za knjižničnu statistiku, izuzetno je važno korištenje jednoobraznog upitnika sa standardiziranom metodologijom i skupom podataka.

Iz tog su razloga IFLA, UNESCO i ISO (Međunarodna organizacija za standardizaciju) napravili ogledni primjerak upitnika za narodne i visokoškolske knjižnice. Na tragu ISO standarda za knjižničnu statistiku osmišljen je upitnik s ukupno 23 pitanja koja se odnose na tradicionalne i elektroničke knjižnične usluge. Testiranja upitnika u Latinskoj Americi i Karibima dokazala su uporabljivost oglednog upitnika za prikupljanje usporedive knjižnične statistike.

Statistički podaci prikupljeni ovim upitnikom govore o uložnim sredstvima, izlaznim proizvodima te ukazuju na ulogu knjižnice kao mjesta pristupa informacijama, središta okupljanja i komunikacije te mjesta za učenje i istraživački rad. Još se više informacija može dobiti ukoliko se podaci prikupljeni upitnikom kombiniraju s društveno-demografskim podacima (primjerice stupanj pismenosti, obrazovanja, pristupa internetu i sl.) koje prikuplja UNESCO, ali i druge međunarodne organizacije.

Financiranje, zakonodavstvo i mreže

Vladina i druga relevantna tijela potiče se da organiziraju i na odgovarajući način financiraju središnje jedinice za prikupljanje nacionalne knjižnične statistike na temelju oglednog upitnika te da pružaju podršku lokalnim i regionalnim tijelima u prikupljanju iste.

Međunarodna zajednica treba dati podršku knjižnicama i informacijskim službama u prikupljanju i usporedbi jednoobraznih i pouzdanih statističkih podataka o resursima i uslugama te tako promicati i podupirati zadaće knjižnica u razvoju pismenosti, informacijske pismenosti, obrazovanja i kulture.

Manifest o knjižničnoj statistici

IFLA i UNESCO su spremni pomoći u razvoju nacionalnih sustava knjižnične statistike koji bi trebali osigurati učinkovito upravljanje knjižnicama te priznavanje doprinosa knjižnica društvu znanja.

Da bi se došlo do pouzdanih podataka, na međunarodnoj se razini trebaju razviti novi nastavni moduli posvećeni knjižničnoj statistici. Krajni cilj bi s jedne strane trebao biti da pojedinačne knjižnice statističke podatke koriste za učinkovito upravljanje, a s druge, da se statistički podaci koriste na nacionalnoj i međunarodnoj razini da bi bio vidljiv doprinos knjižnica učenju i pismenosti te društveno-ekonomskom i kulturnom napretku.

Implementacija Manifesta

Pozivaju se odgovorni na svim razinama, kao i knjižnične zajednice diljem svijeta, da diseminiraju ovaj Manifest te realiziraju načela i prijedloge aktivnosti sadržane u njemu.

Potvrdio IFLA-in Upravni odbor, 9. travnja 2010.

S engleskoga na hrvatski jezik prevela Kornelija Petr Balog